

Marin Držić - Novela od Stanca

Bilješka o piscu

Marin Držić, rođen je u Dubrovniku 1508., a pokopan je 1567. u Veneciji u bazilici Svetih Ivana i Pavla. Potječe iz iste pučke obitelji iz koje je potekao i Džore Držić (1461-1501). Od vremena Džore Držića, obitelj se osiromašila, tako da se je Marin morao snalaziti raznim poslovima. Prozvan je Vidra, što govori da se poput te životinje znao izmicati svim, u njegovom životu brojnim neprilikama. Bio je Dubrovački svećenik, orguljaš, pjesnik i komedijograf. Po obiteljskom je pravu bio upravitelj dviju crkava u Dubrovniku, a upućen je na školovanje u Sienu, gdje se uključio u razvijeni kazališni život i upoznao bogatu dramsku tradiciju. Pisao je ljubavne pjesme i pastirske igre (Pjesmi ljubavne, Mande, Arkulin, Tirena, Venera i Adon, Plakir, Grižula). On u svojim pastoralama unosi realističke elemente. Posvećuje se stvarnim događajima i pojedinostima, a sve manje vilama i pastirima. Svojim dramama, zbivanjima i licima dodaje logiku suvremenog Dubrovnika, čime si osigurava popularnost u suvremenog gledaoca i trajnu vrijednost. No najviši je domet postigao svojim komedijama Novela od Stanca, Dundo Maroje, Skup i Tripče de Utolče, koje su se prikazivale u određenim prigodama, kao za svadbe i u doba poklada. Tim je scenskim djelima bio izvor amaterskih družina (Pomet družina, Najranjasi, Garzarija, Družina od Bizara). Sudjelujući i sam u organiziranju predstava, postao je središnja ličnost dubrovačkog kazališnog života. Godine 1548. Njegove su se komedije Pomet i Pjerin, te pastoral Džuho Krpeta, tokom vremena izgubile. Napisao je i jednu tragediju Hekuba. U komedijama je često upotrebljavao vulgarnu komiku, ali je ona uvijek duhovita i vesela. Glavna svrha Držićevih komedija je bila da nasmije publiku, a to je Držiću vrlo dobro uspjevalo. On je najljepša i najozbiljnija ilustracija pobjede i potvrde renesansne životnosti na istočnoj obali Jadrana, tj. u hrvatskoj kulturnoj sferi.

Bilješka o djelu

Novela od Stanca u prijevodu znači šala koja je učinjenja Stancu. To je farsa (kratka komedija, dramska igra) prvi put prikazana 1550 godine, na svadbi Martolice Zamanjića. U svojoj

je sažetosti vjerojatno stilski najčistije i najsavršenije djelo Marina Držića. Ona vjerno reproducira slike gradskog života u kasnim noćnim satima. Nije na osobit način izražen zaplet i sva se radnja dešava u jednom činu, no takva joj kratkoća i odgovara. Držić se u Noveli od Stanca koristi opkoračenjem (prenošenje iz jednog stiha u drugi), kako bi grubi jezik smjestio u dvostruko rimovani dvanaesterac:

VLAHO

"A ti gdje s' dosle bio? Kako li s' od ocu iz kuće izit smio?

MIHO

"Bogme smješna oca imam! " (79. str.)

Novela od Stanca započinje na sadašnjim dubrovačkim govorom, kojim govore Vlaho, Miho i Dživo, dok dolaskom Stanca počinju govoriti štokavskim govorom. Držić prikazuje suprotnost između starosti i mladosti. Iako on tu farsu piše u 42 godini, stavlja se na stranu mladića. Koristi se vulgarnim humorom, no mladići se žele samo našaliti, pošto su bile poklade.

Fabula

Uvod

Razgovor između Vlahe i Mihe. Vlaho i Miho na ulici u kasnim satima noći razgovaraju kako im je dosadno i o tome kako su uspjeli pobjeći iz kuća dok roditelji misle da oni spavaju.

MIHO

Bogme imam smiješna oca!

Kuću mi zatvori, ma ja, kad večeram,

fengam poč leć gori; a ja ti omijeram

kako ću se kalat niz njeku funjestru

i, kad pođu svi spat, obučen se u pjastru;

čelatu na glavu, brokijer na bedru učas

stavim, a rđavu ovu mičinu na pas,

pak se niz konopac na ulicu kalam,

a mudri moj otac u odru mni da sam. " (80. str.)

Zaplet

Dživov dolazak

Dolazi Dživo i govori Mhi i Vlahu, da se spremе vlahu šalu napraviti.

"DŽIVO

Nu hod'mo tja;

vlahu ću njekomu novelu učiniti. " (82. str.)

Vrhunac

Dživo uvjerava Stanca da se pomladio

Dživo odlazi Stancu, koji mu isprića kako je došao u grad da proda jare i sira, ali ga nitko nije htio primiti da prespava.

Dživo mu je govorio kako ga shvaća jer je i on nekad bio stari seljak, te se pomladio. Uvjerio ga je da se i on može pomladiti, te ispričao kako se to njemu desilo. Bilo je to na Ivandan, kad su mu se pokazale četiri vile te plesale sa njim i na kraju ga pomladile. Stanac se silno želio pomladiti, pošto ima mladu ženu.

Rasplet

Maskari

Mladići susreću maskare seljački obučen, koji su se spremali na svatove, te ih zamoliše da odglume vile. Oni pristanu i odlaze k Stancu. Vile su se počele poigravati sa Stancem prijeteci da će ga pretvoriti u pticu, buhu ili strašnog stvora.

VILA

Pod'mo ga junaka u pticu stvoriti.

STANAC

Neću moć bisaka leteći nositi.

Nemojte, molju vas! " (92. str.)

Kraj

Stanac ostaje nasamaren

Dok se maskari šale sa Stancem, Dživo, Vlaho i Miho preobučeni u maškare, zavežu ga, obriju mu bradu, uzmu kozle i sir te ostave mu onoliko novca koliko je to bilo vrijedno. Kad se Stanac osvjesti počne vikati za njima i tražiti ih.

STANAC

Kozle mi! Bog te ubio! Je li tko? Pomaga'?

Prem ti sam luđak bio! Nije ovo bez vraga!

Bijedan se pomladio. - ostrigoše bradu!
Haram'je tko bi mnio da su u ovomem gradu?!
Kozle mi uhit! Je li tko? Drži ga!
A, brate, čuješ ti? Poteci, stigni ga! " (97. str.)

Lica

STANAC

Stari seljak iz istočne Hercegovine, koji je stigao u Dubrovnik s namjerom da proda jedno jare i nešto sira. No kad je stigao u grad niko mu nije htio dati prenočište. Pošto je on bio star, a kod kuće imao mladu ženu, povjerovao je u Dživovu priču kako se pomladio. Vjerovao je da će se i on pomladiti.

DŽIVO

Ovo smješnijega, brate vlaha od svijeta;
nije ga luđega od Rta do Mljeta. " (89. str.)

MLADI DUBROVČANI

To su Vlaho, Miho i Dživo Pešica, koji su se željeli u karnevalskoj noći zabaviti. Njima je dosadno, kako i sami kažu oni su "zahrđali", te se žele samo zabaviti.

VLAHO

Nijes' pratik, još si mlad.

MIHO

Vidiš li mčinu ovu?

VLAHO

Vidim, sva je rđava. " (77. str.)

Dživo je od njih trojice najdomišljatiji. On je uvijerio Stanca i smislio cijelu šalu.

DŽIVO

Ogrn' se kapom ti i hran' mi baretu;
sad ćete viditi, obadva sje'te tu. " (83. str.)

Zaključak

Novela od Stanca je vrlo kratka komedije, što joj i paše. Nema suvišnjeg opisivanja i dosadnih dijaloga koji se često nalaze u zapletu komedija. Napisano je ono glavno, tadašnji istinski život i bit same komedije, sukob mladog i starog

svijeta. Ritam same komedije je brz, pa se i sama komedija morala odvijati u jednom činu.